

رابطه توانمندی خردمندانه حل تعارض با سطوح ادراک شده تحول و عزت نفس

عماد رحیمی^۱، حمید رفیعی هنر^۲

چکیده

هدف: عزت نفس یکی از سازه‌های مهم شخصیتی است. پژوهش حاضر باهدف بررسی رابطه بین توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک شده تحول و عزت نفس با واسطه‌گری خردمندی در تحصیل کنندگان علوم دینی انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است که در جامعه آماری به حجم ۲۱۵۰ نفر متشکل از تحصیل کنندگان علوم دینی سطوح عالی ساکن خوابگاه‌های رسمی حوزه علمیه قم در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ و نمونه‌ای به حجم ۳۲۶ نفر که به روش طبقه‌ای انتخاب شدند، انجام گرفت. پاسخگویان پرسشنامه‌های عزت نفس روزنبرگ (۱۹۷۹)، سیاهه تحول روانی اجتماعی کنستانتینوپل (۱۹۶۹) و مقیاس رشد خرد گرین و براون (۲۰۰۹) را تکمیل کردند. داده‌ها از طریق تحلیل مسیر و طبق مدل پیشنهادی بارون و کنی (۱۹۸۶) توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و AMOS نسخه ۲۶ تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از بررسی فرضیه اصلی پژوهش نشان داد، خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در سه سطح تحولی نهفتگی، نوجوانی و اوایل بزرگسالی (به صورت تفکیکی و تجمیعی) باعث عزت نفس، به ترتیب با ضرایب استاندارد ۰/۳۶۶، ۰/۱۷۹، ۰/۱۸۴، ۰/۴۰۴ نقش میانجی‌گری جزئی دارد و برازش مدل میانجی نیز مطلوب است.

نتیجه: نتایج تحقیق نشان داد، تحول روانی اجتماعی مطلوب و عزت نفس در ارتباط است و خردمندی در این رابطه نقش میانجی دارد. از این رو، برای درک عزت نفس مطلوب در بزرگسالی، لازم است به توانمندی حل تعارض در سطوح تحول و خردمندی توجه شود.

کلمات کلیدی: تحول، خردمندی حل تعارض، رشد روانی اجتماعی، عزت نفس

۱. نویسنده مسئول، دانشجوی مقطع دکتری قرآن و علوم گرایش روان‌شناسی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران EmadRahimi@Gmail.com
۲. استادیار پژوهشکده اخلاق و معنویت، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران

مقدمه

عزت نفس جنبه‌ای از خود پنداره و قطعی‌ترین عامل در رشد روانی است (۱) به‌گونه‌ای که برخی اندیشمندان، اساسی‌ترین وظیفه‌ای که یک فرد در طول عمرش نسبت به سلامت روانی، اجتماعی و عاطفی خود دارد را، ایجاد عزت نفس مثبت تلقی کرده‌اند (۲). عزت نفس ارزیابی کلی از افکار و احساساتی است که هر شخص در مورد خودش دارد و نگرش او را در مورد میزان اهمیت و ارزشی که برای خودش قائل است را بازگو می‌کند. (۳)

این سازه به‌عنوان عامل اصلی در سازگاری اجتماعی - عاطفی و تعیین‌کننده در ارائه عملکرد مناسب و مؤثر تلقی شده است (۴) و از جهت علمی و عملی، در منابع دینی و اسلامی نیز مورد توجه قرار گرفته و تحقیقاتی پیرامون آن در منابع دینی صورت گرفته است (۵). عزت نفس با مفاهیم و مؤلفه‌های روان‌شناختی متعددی در ارتباط است؛ به‌عنوان نمونه، سطح عزت نفس افراد به‌طور معنادار با سلامت افراد در حوزه‌های اجتماعی، روان‌شناختی و جسمی رابطه دارد. (۶). عزت نفس بالا به‌گونه‌ای آینده‌نگر، سامان و موفقیت را در حوزه‌های زندگی مانند روابط، کار و سلامت پیش‌بینی می‌کند (۷). در نقطه مقابل، عزت نفس پایین با برخی آسیب‌های روان‌شناختی نظیر کمال‌گرایی نوروتیک (بیمارگونه) همبستگی دارد (۸). تقویت عزت نفس، موجب می‌گردد، افراد در ابعاد نشخوار خشم مثل افکار خشمناک پس از رویداد، افکار انتقام و خاطرات خشم برانگیز و همچنین درک علت‌ها و ابعاد خشم شامل برانگیختگی خشم، موقعیت‌های خشم برانگیز و خشم درونی شده کاهش قابل توجهی را تجربه کنند (۹). اسلام^۱ و همکاران (۱۰) در تحقیق خود نشان دادند که عزت نفس با استقلال در تصمیم‌گیری ارتباط مثبت معنادار دارد و با بازیابی عزت نفس افراد، می‌توان اثر مخرب که بدرفتاری در کودکی، بر شخصیت مستقل او در بزرگسالی گذاشته است را خنثی نمود. به‌علاوه، از جهت اوصاف شخصیتی، عزت نفس

بالا با وظیفه‌شناسی و ثبات عاطفی بالا همراه بوده است (۱۱)؛ بنابراین، عزت نفس مفهومی قابل توجه در ارتباط با سلامت افراد در جنبه‌های گوناگون جسمی، اجتماعی، روان‌شناختی، عملکرد تحصیلی و شغلی، سازگاری اجتماعی، کمال‌گرایی افراطی، خشم، استقلال، تصمیم‌گیری و ... است. با توجه به شواهد روزافزون مبنی بر اینکه عزت نفس پیامدهای مهمی در دنیای واقعی دارد، موضوع عزت نفس از اهمیت اجتماعی قابل توجهی برخوردار است (۱۲).

تحقیقات نشان داده‌اند، عزت نفس متأثر از عوامل گوناگونی نظیر مسئولیت‌پذیری (۱۳)، مهارت‌های اجتماعی (۱۴)، ابراز وجود (۱۵)، روابط میان فردی مناسب (۱۶) و مهارت حل مسئله (۱۷) است و با افزایش آن‌ها افزایش می‌یابد.

با این وجود، تکامل و ارتقاء عزت نفس افراد در فرایند تحول و چگونگی مواجهه آنان با تجربیات محیطی‌شان قابل اغماض نیست (۱۸). از این رو، توانمندی‌هایی که افراد در فرایند تحول و رشد کسب می‌کنند می‌تواند باعث عزت نفس ایشان در بزرگسالی ارتباط داشته باشد. توانمندی حل تعارض در مراحل تحول یکی از این توانمندی‌ها است. به عقیده اریکسون^۲ انسان‌ها در هر کدام از مراحل رشد، با تعارضی روانی - اجتماعی مواجه می‌شوند که تعارض درونی بین دو جنبه مثبت (سازنده) و منفی (مخرب) را شکل می‌دهد و رفتار صحیح در هر مرحله، موجب رسیدن به رشد مطلوب روانی - اجتماعی در آن مرحله می‌گردد (۱۹). این توانمندی که متأثر از تجارب اجتماعی (روابط بین فردی) فرد است (۲۰)، منجر به تقویت پایگاه اصلی عقلانیت (ارباب عقلانی)^۳ در شخصیت می‌گردد که از آن با عنوان ایگو^۴ (خود) یاد می‌شود. برخی تحقیقات تجربی، به‌طور ضمنی بیانگر رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل تحول و عزت نفس هستند؛ به‌عنوان نمونه، حل بحران هویت و تعارض

2. Erikson

3. rational master

4. Igo

1. Islam

نقش‌ها در سنین نوجوانی با عزت نفس و استقلال رأی بیشتری در افراد همراه بوده است (۲۱). در نقطه مقابل، پژوهش‌هایی نیز حاکی از عزت نفس کمتر در افرادی هستند که دچار بحران هویت و سردرگمی نقش در مرحله نوجوانی می‌باشند (۲۲). همان‌طور که بیان شد، اریکسون در نظریه‌اش بر ایگو (خود) تأکید دارد و رشد سالم روانی- اجتماعی را ناظر بر ایگو (خود) تبیین می‌کند (۲۳). در این راستا، پژوهش‌های تجربی نشان داده‌اند که پایین بودن توانمندی ایگو- که تعبیری دیگر از ناتوانمندی در حل تعارضات مراحل تحول است- باعث پایین آمدن عزت نفس می‌شود (۲۴)؛ بنابراین، بر اساس این ادبیات پژوهشی می‌توان فرضیه رابطه بین توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک شده تحول و عزت نفس را مطرح کرد.

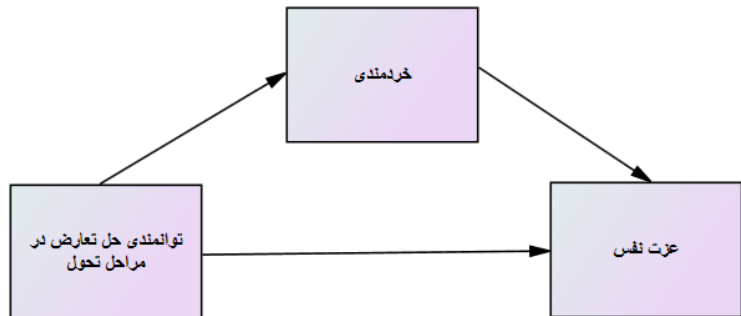
از آنجاکه کسب توانمندی حل تعارض‌های ناشی از فرایند رسش، منجر به تقویت بخش خردمند و واقعیت‌سنج شخصیت (ایگو) می‌گردد، می‌توان به رابطه این توانمندی و رشد خرد^۱ نیز پی برد. رشد خرد از دیدگاه براون و گرین^۲، مشتمل بر ابعاد خودآگاهی، نوع دوستی، مشارکت الهام‌بخش، قضاوت، دانش زندگی، مهارت‌های زندگی و مدیریت هیجانی است (۲۵). بر اساس پژوهش‌های بنگ و مونتگومری^۳ (۲۶)، سینگ و آناند^۴ (۲۷) و مارک استروم^۵ و همکاران (۲۸)، تقویت ایگو، منعکس‌کننده رشد یک هسته درونی قوی در فرد است که تعهد محکم به آرمان‌ها، باورها، دیگران مهم و جامعه بزرگ‌تر را به وجود می‌آورد و در نشان دادن انعطاف‌پذیری، مقابله با چالش‌ها، پایداری احساسی (مدیریت عاطفی- هیجانی) و تعامل مؤثر اثر می‌گذارد. موارد یادشده متناظر با ابعاد رشد خرد در مدل براون و گرین است (۲۴). بعلاوه، واترمن، بیوئل

و واترمن^۶ (۲۹) نشان دادند، نوجوانانی که به جای حل بحران هویت، آشفتگی نقش را تجربه کرده بودند و نتوانستند بر تعارض‌های مرحله نوجوانی فائق آیند، برخی از ویژگی‌های مثبت مرتبط با رشد ایگو و واقعیت‌سنجی را در خود نشان ندادند. در پژوهشی دیگر، هاشمی (۳۰) به رابطه تعهد هویت و خردمندی پی برد. همچنین پژوهش‌ها حاکی از آن است که تجارب روانی، اجتماعی، کاری و تاریخی افراد، ابعاد قضاوت و دانش زندگی مرتبط باخرد را شکل می‌دهند (۳۱) و دو عامل یادگیری از زندگی و تعامل سازنده با دیگران که در فرایند تحول روانی- اجتماعی حاصل می‌شود، رشد خرد را تسهیل می‌کند. (۳۲) از این رو، تحقیقات ارتباط بین توانمندی حل تعارض (رشد روانی- اجتماعی) با خردمندی را نیز نشان می‌دهد.

علاوه بر این دو رابطه، پژوهش چوی و سانگ^۷ (۳۳) و همچنین تحقیق رحیمی، رفیعی هنر و خیراللهی (۳۴) نشان داد بین خردمندی و عزت نفس نیز رابطه معنادار وجود دارد؛ بنابراین، می‌توان این فرض را مطرح نمود که از یک طرف توانمندی حل تعارض در مراحل تحول با عزت نفس رابطه مستقیم دارد و از طرفی توانمندی حل تعارض در مراحل تحول با خردمندی (رشد خرد) در ارتباط است و از سوی دیگر خردمندی مشتمل بر ابعاد خودآگاهی، نوع دوستی، مشارکت الهام‌بخش، قضاوت، دانش زندگی، مهارت‌های زندگی و مدیریت هیجانی با عزت نفس رابطه دارد. از این رو، به نظر می‌رسد که خردمندی رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل تحول و عزت نفس را واسطه‌گری می‌کند، بدین معنا که رشد روانی- اجتماعی یا به تعبیر دیگر، توانمندی حل تعارضات ادراک شده در سطوح تحول از طریق رشد خردمندی موجب افزایش عزت نفس در افراد می‌گردد. مسیر این روابط را به صورت شکل ۱ می‌توان ترسیم کرد.

1. Wisdom development
2. Brown & Green
3. Bang & Montgomery
4. Singh & Anand
5. Marksstrom

6. Waterman, Bueoel & Waterman
7. Choi & Song

شکل ۱. مدل پیشنهادی در روابط بین توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک شده تحول، خردمندی و عزت نفس

کنندگان مرد علوم حوزوی در سطح عالی که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ ساکن خوابگاه‌های رسمی حوزه علمیه قم بوده‌اند و نمونه‌ای به حجم ۳۲۶ نفر که به روش طبقه‌ای به انتساب متناسب انتخاب شدند، انجام گرفت کمینه و بیشینه سنی پاسخگویان به ترتیب ۱۸ و ۴۵ سال با میانگین ۲۶/۹۳ بوده است. پاسخگویان پرسشنامه‌های عزت نفس روزنبرگ (۳۷)، سیاهه تحول روانی اجتماعی کنستانتینوپل (۳۸) و مقیاس رشد خرد گرین و براون (۳۹) را تکمیل کردند. داده‌ها از طریق تحلیل مسیر و طبق مدل پیشنهادی بارون و کنی (۴۰) توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و AMOS نسخه ۲۶، داده‌های موردنظر تحلیل شد.

ابزار سنجش

- پرسشنامه عزت نفس روزنبرگ^۱: این پرسشنامه ۱۰ گویه‌ای، رضایت کلی از زندگی و احساسات فرد نسبت به خودش را می‌سنجد و فرد به هریک از گویه‌ها با انتخاب «موافقم» یا «مخالفم» پاسخ می‌دهد (۳۷) که توسط روزنبرگ (۱۹۶۵) ساخته شد. برای نمره گذاری این مقیاس، پاسخ‌گودر صورت ارائه پاسخ «موافقم» به سؤالات ۱ تا ۵، نمره ۱+ و در صورت ارائه پاسخ «مخالفم» به این سؤالات نمره ۱- دریافت می‌کند. نمره گذاری سؤالات ۶ تا ۱۰ برعکس ۵ سؤال ابتدایی است،

پژوهش‌های متعددی، حوزه عزت‌نفس و همبسته‌ها و متغیرهای اثرگذار بر آن و متأثر از آن را بررسی کرده‌اند، اما هیچ‌یک ارتباط سه‌گانه بین توانمندی حل تعارض در مراحل تحول، خردمندی و عزت‌نفس را موردبررسی قرار نداده‌اند. علاوه بر این، از یک‌سو تحقیقات نشان می‌دهد آموزش مفاهیم معنوی مبتنی بر مذهب در ارتقاء عزت‌نفس افراد اثر مثبت دارد (۳۵) و از سوی دیگر بافت دینی- معنوی و عوامل محیطی اجتماعی مثل حوزه دانشوری، عزت نفس را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۳۶)، به نظر می‌رسد بررسی عزت‌نفس و همبسته‌های آن در تحصیل کنندگان علوم دینی سطوح عالی حوزه علمیه که چند سال در فضای دانشوری دینی زیسته و با این مفاهیم ارتباط داشته‌اند، جالب‌توجه است و می‌تواند سهم مؤلفه‌هایی نظیر خردمندی و توانمندی حل تعارض‌های درونی را در این رابطه روشن کند.

بنابراین، پژوهش حاضر باهدف پاسخگویی به این سؤال انجام می‌گردد که رابطه بین توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک شده تحول و عزت نفس با واسطه‌گری خردمندی در تحصیل کنندگان علوم دینی چگونه است؟

موارد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است که در جامعه آماری به حجم ۲۱۵۰ نفر متشکل از تحصیل

1. Rosenberg's self- esteem scale

بدین ترتیب، پاسخ‌گو در صورت ارائه پاسخ «مخالفم» به سؤالات ۶ تا ۱۰، نمره ۱+ و در صورت ارائه پاسخ «موافقم» به این سؤالات نمره ۱- دریافت می‌کند. مجموع نمرات فرد که در بازه عددی $10 \pm$ قرار دارد هرچه به ۱۰+ نزدیک‌تر باشد نشان‌گر عزت نفس بالاتر است. سازگاری درونی این مقیاس در نمونه خارجی ۰/۷۷ و حداقل ضریب تکرارپذیری آن حداقل ۰/۹۰ بود. رجبی و بهلول (۴۱) به بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در جامعه ایرانی پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که ضریب آلفای کرونباخ، با مقدار ۰/۸۴ حاکی از همسانی درونی مناسب و ضریب روایی واگرایی این مقیاس در مقایسه با مقیاس وسواس مرگ در کل نمونه و به تفکیک جنس در حد متوسط (۰/۳۴-) بود. ضریب آلفای کرونباخ این آزمون در پژوهش حاضر نیز برابر با مقدار ۰/۸۲ بود.

- سیاهه تحول روانی اجتماعی (IPD): این پرسشنامه توسط کنستانتینوپل به‌عنوان یک معیار اریکسونی برای سنجش تحول شخصیت، باهدف سنجش رشد روانی اجتماعی در دوره‌های نهفتگی، بلوغ و اوایل بزرگسالی ساخته شد (۳۸). این پرسشنامه دارای ۱۲ گویه در مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای است. در رابطه با هر مرحله از تحول روانی، نمراتی که نزدیک به ۲۸ (عدد ۷، در صورت محاسبه میانگین نمرات) از رشد روانی بسیار بالا حکایت می‌کند. طبق گزارش کنستانتینوپل، ضریب پایایی سیاهه تحول روانی اجتماعی ۰/۷ است و همبستگی آن با سایر معیارهای سازگاری شخصیتی بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۷ متغیر است (۴۲). روایی پرسشنامه از دیدگاه متخصصین تأیید شده است و اعتبار آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد و آماره ۰/۷۰۶ که حاکی از قابل قبول بودن اعتبار است، به دست آمد.

- مقیاس رشد خرد^۱: نسخه نهایی این پرسشنامه که ۶۶ آیت

دارد، توسط گرین و براون، جهت بررسی ۸ عامل خودآگاهی (با ۴ گویه)، مدیریت هیجانی (با ۵ گویه)، نوع دوستی (با ۱۲ گویه)، درگیری الهام‌بخش (با ۱۰ گویه)، قضاوت (با ۸ گویه)، دانش زندگی (با ۱۱ گویه)، مهارت‌های زندگی (با ۱۱ گویه) و تمایل به یادگیری (با ۵ گویه) تنظیم شد. (۳۹) این پرسشنامه در مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم درجه‌بندی می‌شود. همه گویه‌های این پرسشنامه به‌صورت مستقیم نمره‌گذاری می‌شود. نمرات نزدیک‌تر به عدد ۷، به معنی رشدیافتگی بیشتر در مؤلفه‌های خردمندی است. مقادیر آلفای کرونباخ این مقیاس برای همه عوامل بسیار بالا (بین ۰/۸۴ تا ۰/۸۷) است؛ بنابراین، سؤالات مربوط به هر عامل به‌خوبی باهم مرتبط و این مقیاس از پایایی داخلی بالایی برخوردار است. جعفری، طالع‌پسند و رحیمیان پوگر (۴۳) ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه را در فرهنگ ایران بررسی کردند. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲۸ در نمونه حرفه‌ای و ۰/۹۳ در نمونه دانشجویی حاکی از همسانی درونی این پرسشنامه است. پایایی پرسشنامه نیز ۰/۹۵ به‌دست آمده است. همچنین روایی همگرایی ابعاد این پرسشنامه با پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی ردیف (۴۴) بررسی شد و بین همه ابعاد رابطه معنادار وجود داشت. در پژوهش حاضر، ضریب آلفای کرونباخ با مقدار ۰/۹۶۹ به دست آمد که حاکی از پایایی بسیار بالای آن است.

یافته‌ها

در گزارش یافته‌های تحقیق، ابتدا شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق و سپس ماتریس همبستگی متغیرها، ضرایب مسیر و آماره‌های نکویی برازش ارائه خواهد شد. جدول شماره ۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد.

1. The wisdom development scale

رابطه توانمندی خردمندان حل تعارض با سطوح ...

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخ‌گویان

درصد	فراوانی		
۱۰۰	۳۲۶	مرد	جنسیت
۰	۰	زن	
۶۷.۵	۲۲۰	سطح دو	مقطع تحصیل حوزوی
۳۲.۵	۱۰۶	سطح سه	
۲۱/۱	۶۹	سیکل	مقطع تحصیل غیرحوزوی
۴۴/۵	۱۴۵	دیپلم	
۱۲/۶	۴۱	کارشناسی	
۲۱/۱	۶۹	کارشناسی ارشد	
۰/۷	۲	دکتری	
۱۶.۳	۵۳	ضعیف	وضعیت اجتماعی اقتصادی
۷۳.۹	۲۴۱	متوسط	
۹.۸	۳۲	خوب	

آنان حکایت از این داشت که ۱۶/۳ درصد خودشان را در وضعیت ضعیف، ۷۳/۹ درصد متوسط و ۹/۸ درصد خودشان را در وضعیت خوب اقتصادی اجتماعی دانسته‌اند. جدول شماره ۲، یافته‌های توصیفی پژوهش شامل میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی متغیرهای اصلی تحقیق را ارائه می‌دهد.

داده‌های جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، ۶۷/۲ درصد از پاسخ‌گویان در حال تحصیل در سطح دو تحصیلات علوم دینی (معادل کارشناسی) اشتغال دارند و ۳۲/۵ درصد آنان مشغول تحصیل در سطح سه (معادل کارشناسی ارشد) هستند. در بخش تحصیلات کلاسیک، بیشتر پاسخگویان (۴۴/۵ درصد) دارای مدرک دیپلم بودند و تنها ۰/۶ درصد مدرک دکتری داشتند. وضعیت اجتماعی اقتصادی پاسخ‌گویان از دیدگاه

جدول ۲. میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
توانمندی حل تعارض در دوره نهفتگی	5.4417	1.15111	-0.856	0.772
توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی	4.4502	0.81406	0.022	0.290
توانمندی حل تعارض در اوایل بزرگسالی	5.3512	0.99909	-0.406	-0.201
توانمندی حل تعارض‌ها در مجموع مراحل سه‌گانه تحول	5.0810	0.74431	-0.446	0.219
خردمندی	5.4415	0.82475	-0.781	1.007
عزت نفس	4.988	0.49904	-0.903	-0.058

برابر ۰/۸۵۶-، ۰/۰۲۲، ۰/۴۰۶- و ۰/۴۴۶- است. از آنجاکه این مقادیر در بازه ± 1 قرار دارد، توزیع از حالت نرمال فاصله قابل توجهی ندارد. آماره‌های کشیدگی در مورد توانمندی حل

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که آماره‌های کجی (چولگی) در مورد توانمندی حل تعارض‌های دوره نهفتگی، نوجوانی، اوایل بزرگسالی و این توانمندی به‌طور کلی به ترتیب

ترتیب عبارت است از: ۱/۶۱۹، ۱/۹۹۰، ۱/۲۷۳، ۱/۶۷۷. در پژوهش پیش رو ۴ مدل میانجی مورد بررسی قرار گرفته که متغیر مستقل اصلی، ۴ متغیری است که آماره تحمل آن ارائه گردید و متغیر میانجی نیز خردمندی خواهد بود؛ بنابراین، در هر مدل دو متغیر مستقل وجود دارد که یکی از آن‌ها خردمندی است؛ بنابراین، آماره تحمل و عامل تورم واریانس خردمندی در هر بار آزمون هم خطی چندگانه که توسط اجرای دستور رگرسیون هم‌زمان در SPSS اجرا شده است، برابر آماره متغیر مستقل اول خواهد بود. نتیجه آنکه، هیچ‌یک از مقادیر آماره تحمل کمتر از ۰/۱ نیست و مقادیر عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ است؛ بنابراین، می‌توان ادعا کرد در میان متغیرهای پیش‌بین پژوهش هم خطی چندگانه وجود ندارد. از این رو، پیش‌فرض‌های آمار پارامتریک در داده‌های پژوهش حاضر برقرار است.

جدول ۳ در ماتریس همبستگی متغیرهای تحقیق با یکدیگر ارائه شده است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی متغیرهای تحقیق

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. توانمندی حل تعارض در دوره نهفتگی	۱					
۲. توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی	.263**	۱				
۳. توانمندی حل تعارض در اوایل بزرگسالی	.398**	.364**	۱			
۴. توانمندی حل تعارض در مجموع مراحل سه‌گانه تحول	.789**	.663**	.785**	۱		
۵. خردمندی	.618**	.300**	.463**	.635**	۱	
۶. عزت نفس	.562**	.326**	.396**	.586**	.۵۴۳**	۱

** همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است

تعارض‌های دوره نهفتگی، نوجوانی، اوایل بزرگسالی و این توانمندی به‌طور کلی به ترتیب برابر ۰/۷۷۲، ۰/۲۹۰، ۰/۲۰۱- و ۰/۲۱۹ است و این مقادیر حاکی از عدم فاصله معنادار توزیع داده‌ها از توزیع نرمال است. با این وجود، در تحقیق حاضر به دلیل مناسب بودن حجم نمونه، می‌توان به توزیع نرمال داده‌ها و برخورداری از شرایط آزمون‌های پارامتریک اطمینان یافت. در این تحقیق، پیش‌فرض‌های دیگر نظیر داده‌های پرت و عدم هم خطی چندگانه بررسی شد. داده پرت تک‌متغیری در تحقیق حاضر ملاحظه نگردید و در صورتی که داده‌های تک‌متغیری پرت نباشند، احتمال وجود داده پرت چندمتغیری بسیار ضعیف است. آماره تحمل و عامل تورم واریانس متغیرهای پیش‌بین نیز محاسبه گردید. آماره تحمل برای متغیرهای توانمندی حل تعارض در دوره نهفتگی، نوجوانی و اوایل بزرگسالی به ترتیب برابر ۰/۶۱۷، ۰/۹۱۰ و ۰/۷۸۶ و این آماره برای متغیر توانمندی حل تعارض در مراحل سه‌گانه تحول برابر ۱/۵۹۶ است. عامل تورم واریانس در ۴ متغیر یادشده، به

با ضریب همبستگی پیرسون ۰/۵۶۲ و خردمندی با ضریب همبستگی ۰/۶۱۸ داشته است. بررسی نقش میانجی‌گر خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک شده تحول و عزت نفس به‌وسیله مدل بارون و کنی (۴۰) صورت گرفت. پیش‌فرض‌های آماری اجرای مدل بارون و کنی (۴۰) در داده‌ها برقرار است.

جدول شماره ۳ نشان می‌دهد همبستگی تک‌متغیری بین تمام متغیرهای پژوهش به‌صورت معنادار برقرار است. بالاترین همبستگی بین توانمندی حل تعارض در مجموع مراحل سه‌گانه تحول و عزت نفس با ضریب ۰/۵۸۶ و در رتبه بعد بین خردمندی و عزت نفس با ضریب ۰/۵۴۳ است. از بین مراحل تحول، بالاترین همبستگی را دوره نهفتگی با عزت نفس

رابطه توانمندی خردمندانه حل تعارض با سطوح ...

اجرای این مدل، شامل سه مرحله محاسبه رگرسیون است که معناداری وزن‌های رگرسیونی در هر مرحله ضروری است.

۱. مرحله اول (مسیر مستقیم): پیش‌بینی متغیر وابسته اصلی (عزت‌نفس) بر اساس متغیر مستقل اصلی (توانمندی حل تعارض در مراحل تحول)

۲. مرحله دوم (مسیر غیرمستقیم): پیش‌بینی متغیر میانجی (خردمندی) بر اساس متغیر مستقل اصلی (توانمندی حل تعارض در مراحل تحول)

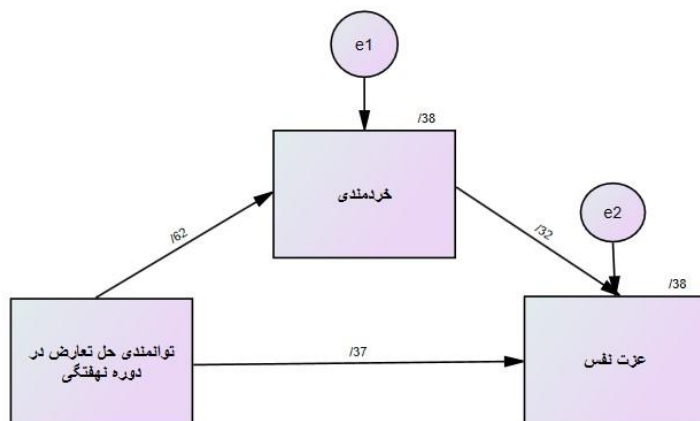
۳. مرحله سوم (مدل میانجی): پیش‌بینی متغیر وابسته اصلی (عزت‌نفس) بر اساس متغیر میانجی (خردمندی) و متغیر مستقل اصلی (توانمندی حل تعارض در مراحل تحول) به‌طور هم‌زمان.

به عقیده میرز و همکاران (۴۵) زمانی که شرایط فوق وجود داشته باشد، می‌توانیم تأثیر متغیر میانجی را روی رابطه مستقیم میان متغیر مستقل اصلی و متغیر وابسته تعیین کنیم. در صورتی که پس از حضور متغیر میانجی در مدل، رابطه میان متغیرهای مستقل اصلی و وابسته اصلی کاملاً ضعیف شود، می‌توانیم بگوییم که میانجی‌گری کامل است ولی هنگامی که این رابطه با حضور متغیر میانجی فقط ضعیف‌تر گردد ولی هنوز معنادار باشد، می‌توانیم بگوییم که میانجی‌گری جزئی است. بررسی مراحل سه‌گانه فوق، از طریق ۳ رگرسیون به‌صورت مجزا

در نرم‌افزار SPSS امکان‌پذیر است، اما با استفاده از معادلات ساختاری در Amos یا Lisrel نیز انجام می‌گردد. مزیت تحلیل معادله ساختاری (SEM) این است که به‌جای کامل شدن تدریجی بخش‌های مختلف، تمام بخش‌ها به‌صورت یکجا و کلی تکمیل می‌گردد. به همین دلیل، ضرایب مسیر به‌جای اینکه فقط بر اساس روابط بین متغیرهایی که در بخش‌های جداگانه وارد می‌شوند (مانند آنچه در رگرسیون چندگانه صورت می‌گیرد)، برآورد شوند، به‌صورت هم‌زمان بر اساس همه روابط درونی مفروض بین متغیرها برآورد می‌شوند (۴۵).

در پژوهش حاضر، چهار مدل به‌صورت مجزا از یکدیگر بررسی می‌شود که در آن‌ها عزت‌نفس به‌عنوان متغیر ملاک و خردمندی به‌عنوان میانجی، در هر چهار مدل حضور دارد. تنها متغیر پیش‌بین در هر مدل متفاوت است، بدین جهت که توانمندی حل تعارض در هر یک از مراحل سه‌گانه تحول به‌صورت تفکیکی (نهفتگی، نوجوانی و جوانی) و توانمندی حل تعارض در مراحل سه‌گانه به‌صورت تجمیعی در این رابطه مورد بررسی قرار گرفته است.

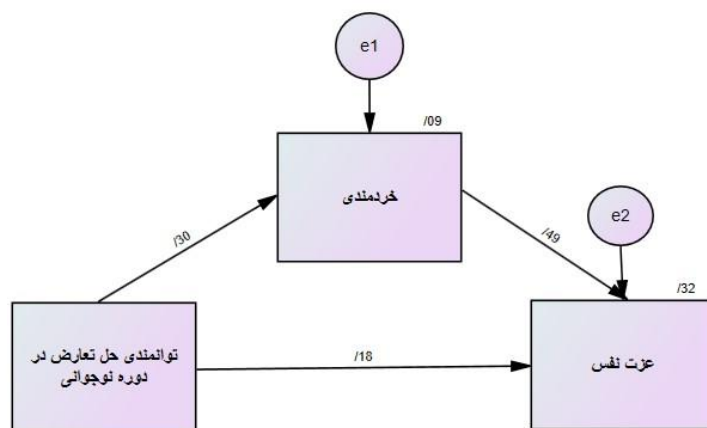
مدل اول مربوط به روابط سه‌گانه توانمندی حل تعارض در دوره نهفتگی، عزت‌نفس و خردمندی است که در شکل ۲ با ضرایب استاندارد گردشده نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل میانجی‌گری خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در دوره نهفتگی و عزت‌نفس

بر اساس شکل ۲، ضریب استاندارد بین توانمندی حل تعارض در دوره نهمتگی با عزت نفس در مدل میانجی برابر ۰/۳۷ (گردشده) است. برای بررسی اثبات یا عدم اثبات میانجی‌گری خردمندی در این رابطه و همچنین کامل یا ناقص بودن میانجی‌گری، مراحل سه‌گانه طرح‌شده توسط بارون و کنی (۴۰) برای مدل میانجی محاسبه شد. نتایج نشان داد، ضریب استاندارد مدل میانجی (۰/۳۶۶) نسبت به ضریب استاندارد مدل اثر مستقیم (۰/۵۶۲) کاهش قابل توجه داشته است؛ بنابراین، با توجه به کاهش ضریب استاندارد در مدل میانجی نسبت به مدل اثر مستقیم می‌توان گفت خردمندی نقش میانجی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در دوره نهمتگی و عزت نفس دارد. سطح معناداری در این محاسبات

بر اساس شکل ۳، ضریب استاندارد بین توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی با عزت نفس در مدل میانجی برابر ۰/۱۸ (گردشده) است. نتایج حاکی از آن است که ضریب استاندارد در مدل میانجی (۰/۱۷۹) نسبت به ضریب استاندارد در مدل اثر مستقیم (۰/۳۲۶) کاهش قابل توجه داشته است. با توجه به کاهش ضریب استاندارد در مدل میانجی نسبت به مدل اثر مستقیم می‌توان گفت خردمندی نقش میانجی در

شکل ۳. مدل میانجی‌گری خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی و عزت نفس

رابطه بین توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی و عزت نفس دارد. نتیجه آزمون سوبل در این مدل، ۵/۳۴۱ به دست آمد که حکایت از معناداری اثر مدل میانجی دارد. مدل سوم مربوط به روابط سه‌گانه توانمندی حل تعارض در دوره بزرگسالی، عزت نفس و خردمندی است که در شکل ۴ با ضرایب استاندارد گردشده نشان داده شده است.

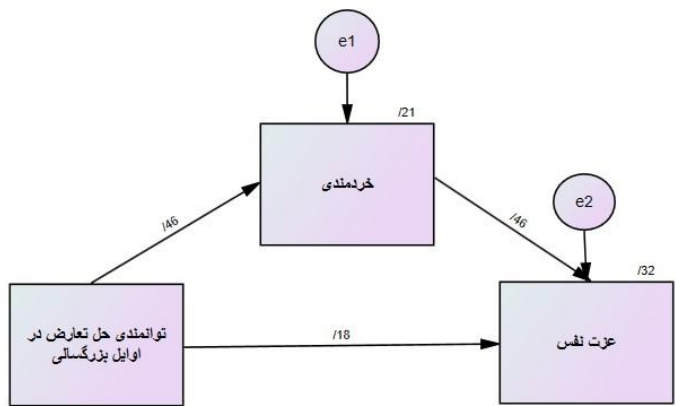
بر اساس شکل ۴، ضریب استاندارد بین توانمندی حل

رابطه بین توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی با عزت نفس در مدل میانجی برابر ۰/۱۸ (گردشده) است. نتایج حاکی از آن است که ضریب استاندارد در مدل میانجی (۰/۱۷۹) نسبت به ضریب استاندارد در مدل اثر مستقیم (۰/۳۲۶) کاهش قابل توجه داشته است. با توجه به کاهش ضریب استاندارد در مدل میانجی نسبت به مدل اثر مستقیم می‌توان گفت خردمندی نقش میانجی در

رابطه توانمندی خردمندانه حل تعارض با سطوح ...

خردمندی نقش میانجی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در اوایل بزرگسالی و عزت نفس دارد. نتیجه آزمون سوبل در این مدل، $9/759$ به دست آمد که حکایت از معناداری اثر مدل میانجی دارد.

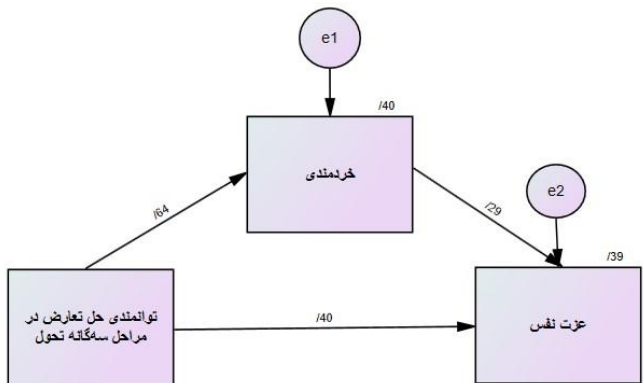
تعارض در اوایل بزرگسالی باعثت نفس در مدل میانجی برابر $0/18$ است و ضریب استاندارد در مدل میانجی ($0/184$) نسبت به این ضریب در مدل اثر مستقیم ($0/396$) کاهش قابل توجه داشته است. با توجه به کاهش ضریب استاندارد در مدل میانجی نسبت به مدل اثر مستقیم می توان گفت

شکل ۴. مدل میانجی گری خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در اوایل بزرگسالی و عزت نفس

استاندارد در مدل میانجی ($0/404$) نسبت به این ضریب در مدل اثر مستقیم ($0/586$) کاهش قابل توجه داشته است. با توجه به کاهش ضریب استاندارد در مدل میانجی نسبت به مدل اثر مستقیم می توان گفت خردمندی نقش میانجی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل سه گانه تحول و عزت نفس دارد. نتیجه آزمون سوبل در این مدل، $10/929$ به دست آمد که حکایت از معناداری اثر مدل میانجی دارد.

مدل چهارم مربوط به روابط سه گانه توانمندی حل تعارض در سطوح سه گانه تحول، عزت نفس و خردمندی است که در شکل ۵ با ضرایب استاندارد گردشده نشان داده شده است. بر اساس شکل ۵، ضریب استاندارد بین توانمندی حل تعارض در مراحل سه گانه تحول باعثت نفس در مدل میانجی برابر $0/40$ (گردشده) است. نتیجه محاسبات توسط مدل بارون و کنی (40) نشان می دهد، در سطح معناداری $0/001$ ، ضریب

شکل ۵. مدل میانجی گری خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل سه گانه تحول و عزت نفس

نتایج بررسی برازش چهار مدل میانجی ترسیم شده در جدول شماره ۴ ارائه می‌گردد. طبق مقادیر جدول شماره ۴، شاخص‌های GFI، NFI و CFI در تمام چهار مدل میانجی مطرح شده در این پژوهش برابر ۱/۰۰۰ است که حکایت از برازش عالی مدل دارد (هدف، عبور از مقدار ۰/۹۵ است).

در تمام چهار مدل مطالعه شده، خردمندی به‌طور معنادار نقش واسطه‌ای (میانجی) دارد، اما از آنجا که نتایج نشان داد، در مدل میانجی نیز روابط متغیرها همچنان معنادار باقی مانده است، این یافته به دست می‌آید که میانجی‌گری خردمندی در مدل‌های چهارگانه مطالعه شده، کامل نیست؛ بلکه جزئی است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل‌های میانجی مطرح شده

شماره مدل	متغیر پیش‌بین	متغیر میانجی	متغیر ملاک	GFI	NFI	CFI
۱	توانمندی حل تعارض در دوره نهنفتگی	خردمندی	عزت نفس	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
۲	توانمندی حل تعارض در دوره نوجوانی	خردمندی	عزت نفس	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
۳	توانمندی حل تعارض در دوره بزرگسالی	خردمندی	عزت نفس	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
۴	توانمندی حل تعارض سطوح سه‌گانه تحول	خردمندی	عزت نفس	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰

بحث و هدف

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین توانمندی حل تعارض و عزت نفس با واسطه‌گری خردمندی است. یافته‌های پژوهش نشان داد، عزت نفس با توانمندی حل تعارض در دوره نهنفتگی (۰/۵۶۲)، نوجوانی (۰/۳۲۶)، اوایل بزرگسالی (۰/۳۹۶) و سطوح ادراک شده تحول در مجموع (۰/۵۸۶) و خردمندی (۰/۵۴۳) رابطه مثبت معنادار ($p < ۰/۰۰۱$) دارد. همچنین خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در سطوح سه‌گانه تحول و عزت نفس با ضریب استاندارد ۰/۴۰۴، نقش میانجی‌گری جزئی دارد. یافته مذکور بدین معنا است که ۴۰/۴ درصد از تغییرات عزت نفس در ارتباط با توانمندی حل تعارض در مراحل سه‌گانه تحول، توسط خردمندی تبیین می‌گردد. مدل میانجی از برازش بسیار مطلوبی برخوردار است و بر مدل مستقیم رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل تحول و عزت نفس، ترجیح دارد.

این یافته با نتایج حاصل از برخی پژوهش‌ها همسو بوده است؛ به‌عنوان نمونه اصلان‌خانی، شمسی‌پور و شمس

(۸)، سلیمانی نقندر و سعادت‌ی شامیر (۴۶)، صالحی (۴۷)، هاشمی (۳۰)، دشت‌بزرگی و رسولیان (۴۸)، قره‌داغی (۴۹)، عزیزی سعید، کردنوقایی و عرفانی (۵۰)، ملائی و ملائی (۵۱)، استودینگر، لویز و بالتز (۵۲)، بنگ و مونتگومری (۲۶) و بنگ (۵۳) و دانگ (۵۴) همسو است. در تبیین همسویی یافته‌های این پژوهش با تحقیقات یادشده می‌توان گفت که خردمندی در برخی رویکردها به‌عنوان یک پدیده شناختی معرفی شده است و در برخی رویکردها به‌عنوان یک پدیده شخصیتی لحاظ گردیده است. در نظریات گوناگون خردمندی، تجربیات زندگی خصوصاً تجربیات چالشی و بحرانی در زندگی نقش بسزایی در شکل‌گیری خردمندی یعنی تولید شناخت‌های خردمندانه یا شکل‌گیری شخصیت خردمند دارد. از این‌رو، نقطه تلاقی توانمندی حل تعارض در مراحل تحول و عزت نفس را می‌توان مواجهه با بحران‌ها و بهره‌گیری از روابط محیطی و تجربیات ارتباطی در حل آن‌ها دانست. فردی که در فرایند رشد روانی اجتماعی با بهره‌گیری از تجربیات محیطی به حل تعارضات درونی خود می‌پردازد، با توانمندسازی ایگو که پایگاه خردمند

رابطه توانمندی خردمندانه حل تعارض با سطوح ...

شخصیت تلقی می‌شود، زمینه را برای رشد خرد در فرد پدید می‌آورد. از یک سو، اریکسون معتقد بود، هرچند توانایی‌های فطری و ذاتی در رشد شخصیت فرد اهمیت دارد اما مفهوم «خود» که از جامعه به وجود می‌آید، نقشی اساسی‌تر دارد (۵۵). بر این اساس، توانمندی «خود» (ایگو) بر جنبه‌های گوناگونی از شخصیت مؤثر است؛ و از سوی دیگر، قره‌داغی (۴۹) اذعان دارد که توانمندی ایگو در خردمندی افراد نقش ایفا می‌کند؛ بنابراین، یکی از ویژگی‌های شخصیتی ناشی از توانمندی ایگو، خردمندی است که در فرایند تحول روانی شکل می‌گیرد و نقطه اشتراک این دو متغیر، حل چالش‌های محیطی خصوصاً محیط اجتماعی فرد است.

نتایج پژوهش حاضر با یافته پژوهش نیری و کاظمی تربقان (۵۶) در رابطه با مرحله هویت‌یابی ناهمسو بود. این پژوهشگران در ضمن تحقیق خود به بررسی رابطه بین هویت و عزت‌نفس پرداختند و دریافتند که بین بحران هویت و عزت‌نفس رابطه معناداری وجود ندارد. علت این ناهمسویی می‌تواند ناشی از کاستی پژوهش یادشده در برخورداری از معیار روش‌مندی باشد. یکی از اشکالات روشی پژوهش یادشده، جمع‌آوری داده‌ها بدون توجه به جامعه آماری خاص، تعداد نمونه کم و نمونه‌گیری غیرتصادفی است. نمونه این پژوهش شامل ۶۰ نفر بوده که به‌صورت داوطلبانه در تحقیق مشارکت داشته‌اند.

طبق نتایج به‌دست آمده می‌توان گفت، توانمندی افراد در حل تعارض‌های روانی اجتماعی مربوط به سطوح ادراک‌شده تحول، به‌تنهایی منجر به شکل‌گیری عزت‌نفس در افراد نمی‌شود؛ بلکه رشد روانی اجتماعی فرد و توانمندی او در حل بحران‌های تحولی به‌واسطه تقویت خردمندی، موجب ایجاد ارزش‌های مثبت و احساس شایستگی و ارزشمندی (عزت‌نفس) در شخص می‌گردد. علت احتمالی چنین رخدادی، بر اساس نظریه روان‌تحلیل‌گری قدرت ایگو یا توانمندی پایگاه خردمند شخصیت است که حلقه تبیین‌کننده

این روابط سه‌گانه قرار می‌گیرد.

تبیین این روابط از دیدگاه اسلامی نیز قابل‌بحث است. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها در دوره‌های گوناگون تحولی، رشد خردمندی و تقویت جنبه‌های شناختی است و در منابع اسلامی به آن توجه شده است (۵۷). در روایت شریف امام علی علیه‌السلام نیز تکامل شخصیتی انسان در گرو خردمندی دانسته شده است (۵۸). شجاعی (۵۹) نیز نشان داد، رشدیافتگی در هر دوره از رشد، با افزایش توانمندی شناختی همراه است و به‌طور ویژه در مراحل نوجوانی و جوانی همراه با ارتقاء ثبات عاطفی و ظرفیت مسئولیت‌پذیری فرد و احساس شایستگی در او جلوه می‌کند. بر این اساس، خردمندی نتیجه تحول روانی مطلوب از دیدگاه اسلام است. پیامد دستیابی به خردمندی نیز تحلیل واقع‌بینانه نسبت به جایگاه خود در هستی و در رابطه با دیگران است (۶۰). در این صورت، خروجی ارزیابی و قضاوت فرد در مجموعه نظام هستی، باور به جایگاه ارزشمند و شایسته خود (عزت‌نفس) خواهد بود.

از این رو، توجه به تحول روانی-اجتماعی مطلوب یا به‌عبارت‌دیگر توانمندی افراد در حل تعارض‌های سطوح تحول در جهت برخورداری از عزت‌نفس در بزرگ‌سالی اهمیت بسزایی دارد. به‌علاوه، این مسئله در اصناف تأثیرگذاری چون متولیان دینی، تحصیل‌کردگان و ... که عزت‌نفس در اجرای رسالت‌های فرهنگی و حضور اجتماعی‌شان نقش دارد، اهمیت بیشتری خواهد داشت. به دلیل واسطه‌گری خردمندی در این رابطه نیز به نظر می‌رسد، در صورتی که افراد مراحل تحول روانی را پشت سر گذاشته‌اند، با تقویت مؤلفه‌های خردمندی در خود می‌توانند عزت‌نفس خود را ارتقاء ببخشند.

پژوهش حاضر، از حیث تمرکز بر جامعه و نمونه آماری از یک صنف خاص و جنس مردان و بررسی سه مرحله از مراحل هشت‌گانه تحول محدودیت داشت که لازم است پژوهشی مشابه در جامعه آماری عمومی‌تر و جنس زنان و در افراد مسن

برای بررسی تمام مراحل تحول روانی اجتماعی، تکرار گردد. به‌عنوان پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده، انجام پژوهش مشابه به‌صورت مقایسه‌ای بین اصناف مثل تحصیل‌کنندگان حوزوی و دانشگاهی، بررسی نقش تعدیل‌گر ویژگی‌های محیط دانشوری (حوزه علمیه و دانشگاه) در روابط سه‌گانه توانمندی حل تعارض در مراحل تحول، خردمندی و عزت‌نفس و طراحی و بررسی اثربخشی بسته مداخلات روان‌شناختی مبتنی بر مدل رشد خرد در جهت افزایش عزت‌نفس تحصیل‌کنندگان علوم دینی توصیه می‌گردد. به‌علاوه، بر اساس نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود در جامعه، به‌ویژه در محیط‌های آموزشی و دینی و به‌طور خاص خوابگاه‌های مربوط به دانش‌پژوهان،

پشتیبانی‌های اجتماعی و معنوی مناسب برای کمک به افراد در مواجهه با تعارضات و چالش‌های مراحل تحول فراهم گردد و در راستای تولید مداخلات روان‌شناختی جهت ارتقاء عزت نفس، به نقش توانمندی حل تعارض در سطوح ادراک‌شده تحول و همچنین سطح رشد خرد توجه گردد. اثبات فرضیه نقش واسطه‌ای خردمندی در رابطه بین توانمندی حل تعارض در مراحل تحول و عزت نفس در این پژوهش، این احتمال را تقویت می‌کند که حتی بعد از طی نامطلوب یک مرحله تحولی، احتمالاً بتوان با مداخله در سطح خردمندی افراد بر سطح عزت نفس آنان اثر گذاشت. البته این احتمال، نیاز به تحقیقات آزمایشی تکمیلی دارد.

References

1. Asgari F, Mirzaee M, Tabari R, Kazemnejad Leili E. Self-esteem in students of Guilan University of Medical Sciences. *RME* 2016; 8 (2):18-26.
2. Macdonald G. Self esteem and the promotion of mental health. *Promotion of Mental Health*. Avebury, Aldershot, 1994; (3): 19- 20.
3. Rosenberg M. Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE). *Acceptance and Commitment Therapy*. Measures Package, 1965; (1):61, 52.
4. Pope A, McHale S, Crayhead E. Self -esteem enhancement with Children and adolescents. Tehran: Roshd, 2017.
5. Farhoush, M. Ezzat-e nafs dar tarbiat akhlaghi, Qom: khologh, 1399; (1): 45, 47.
6. Pour Majed M, Sabagh S, Elmi M, Examination of the relationship between religiosity and health (physical, mental, social and spiritual) through moderating variables of social support and self-esteem (among the Islamic Azad university of Tabriz students), *Journal of Sociology Studies*, 2012; 4(4): 7-18.
7. Orth U, Robins RW. The Development of Self-Esteem. *Current Directions in Psychological Science*. 2014; 23(5):381-387.
8. Aslankhani M, Shamsi pour P, Shams A. Comparison of perfectionism and self-esteem and their relationship with psycho-social development in active and inactive adolescent girls in areas 2, 4 and 5 of Tehran. *Research in sports science*. 2010; 42(7): 81- 94.
9. Firoozbakht S, Jowkar B, Fouladchang M, Hoseinchari M, Fazilatpoor M. Developing an Instructional Package of Optimal Self-esteem Based on Mindfulness and its Effectiveness on Reducing Anger and Anger Rumination, *Iranian Bimonthly of Education Strategies In Medical Sciences*, 2019; 12(5): 99-110.
10. Islam M J, Broidy L, Eriksson L, Rahman M, Mazumder N. Childhood maltreatment and decision-making autonomy in adulthood: The mediating roles of self-esteem and social support. *Child Abuse Negl*, 2022 Jul; 129: 105665.
11. Robins, R.W., Tracy, J.L., Trzesniewski, K., Potter, J., & Gosling, S.D. Personality Correlates of Self-Esteem. *Journal of Research in Personality*, 2001;(35): 463-482.
12. Robins R, Tracy J, Trzesniewski K, Potter J, Gosling S. Personality Correlates of Self-Esteem. *J Res Personal*. 2001 Dec 1;35:463-82.
13. Mahdavi I, Enayati M, Nisi A. Investigating the effectiveness of responsibility training on the self-esteem of male secondary school students. *New findings in psychology (social psychology)*. 2008; 3(9): 115- 129.
14. Nazari E, Hosseinpour M. The effectiveness of social skills on anxiety and self-esteem of female high school students. *New findings in psychology (social psychology)*. 2008; 2(6): 95- 116.
15. Shahsavari Z, Royan Alizadeh Ledari M. investigating the effectiveness of self-expression training on students' self-esteem and social anxiety. the first international conference on management, economics, accounting and educational sciences, Sari. 2014; <https://civilica.com/doc/445651>.
16. Dehbashi M, Adelpour A, Kafi M. The effectiveness of interpersonal relationship training on making friends and self-esteem of female students. *New psychological researches (Psychology of Tabriz University)*. 2014; 10(39):101-118.
17. Aghayi M, Gozal S, Zeinali M, Ahmadi N, Mirzaei S. The efficiency of problem-solving skills on quality of life and self-esteem of patients with multiple sclerosis. *JNIP* 2017; 1 (1) :29-38 URL: <http://jnip.ir/article-1-49-fa.html>
18. Saif D, Bashash L, Latifian M. The effect of self-perception dimensions on social relations with peers in teenagers of gifted educational centers and normal schools. *Psychology Quarterly*, 2013; 8(1): 86.
19. Haggani A. *development psychology*. Qom: Imam Khomeini Educational and Research Institute; 2017.
20. Anvari F. Critique of the stages of personal development in Erickson's perspective from the perspective of religious teachings, Master's Degree M.A Thesis, university of holly Quranic sciences and knowledge faculty of Quranic Siences, February, 2018.
21. Orlofsky J L, Marcia J E, Lesser I M. Ego identity status and the intimacy versus isolation crisis of young adulthood. *J Pers Soc Psychol*. 1973; 27(2): 211-219.
22. Adams G R, Bennion I. The relations among identity development self- consciousness and self-focusing during middle and late adolescence. *Developmental psuchology*, 1989; 23: 292- 297.
23. Schultz D. *Theories of personality*, Theran: Arasbaran Publications, 2016.
24. Davis M. *Measuring individual differences in em-*

- pathy: Evidence for a multidimensional approach. *J Pers Soc Psychol*. 1983 Jul 44(1):113-26.
25. Brown S, Greene J. The Wisdom Development Scale: Translating the Conceptual to the Concrete. *J Coll Stud Dev - J COLL STUD Dev*. 2006 Jan; 47(1): 1-19.
 26. Bang H, Montgomery D. Wisdom and Ego-Identity for Korean and American Late Adolescents. *J Cross-Cult Psychol*. 2013 Jul; (44):807-31.
 27. Singh N, Anand A. Ego-strength and self-concept among adolescents: a study on gender differences. *Int. J. Indian Psychol*. 2015; (3): 46-54.
 28. Markstrom C, Sabino V, Turner B, Berman R. The Psychosocial Inventory of Ego Strengths: Development and Validation of a New Eriksonian Measure. *J Youth Adolesc*. 1997 Dec; 26(1):705-732.
 29. Waterman C. K, Buebel M. E, Waterman A. S. Relationship between resolution of the identity crisis and outcomes of previous psychosocial crises. *Proceedings of the 78th Annual convention of the American Psychological Association*, 1970, 5: 467- 468.
 30. Hashemi A. Study of identity styles and commitment of students based on identity construction model of Berzonsky and their correlation with wisdom - related knowledge in the process of problem solving. *Quarterly Journal of Psychological Studies*, 2014; 10(1): 109-136.
 31. Baltes P B, Smith J. The Fascination of Wisdom: Its Nature, Ontogeny, and Function. *Perspect Psychol Sci*. 2008 Jan; 3(1): 56-64.
 32. Glück, J, Bluck S. "The MORE Life Experience Model: A Theory of the Development of Personal Wisdom. *The Scientific Study of Personal Wisdom: From Contemplative Traditions to Neuroscience*, 2013.
 33. Choi S-H, Song S-H. The Effect of elderly Wisdom on Life Satisfaction, Self-Esteem, Psychological Wellbeing and Quality of Child Relationship. *J Digit Converg*. 2014 Dec; 28(12):49-59.
 34. Rahimi E, Rafiei Honar H, Kheirollahi M. The Relationship between Wisdom and Jealousy Mediated by Self-Esteem: A Path Analysis. *Revelatory ethics*, 2021; 11(1): 291-322.
 35. Shariatmadar A, amini A. The Effectiveness of teaching Religious concepts on Self-esteem of elementary school students. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 2018; 12(41): 151-164.
 36. Lawrence J., Ashford K., Dent P. Gender differences in coping strategies of undergraduate students and their impact on self-esteem and attainment. *Active Learning in Higher Education*, 2006; 7(3): 273-281.
 37. Rosenberg, M. Rosenberg self-esteem scale (RSE). *Acceptance and commitment therapy. Measures package*, 1965; 61(52): 18.
 38. Greene J A, Brown S C. The wisdom development scale: further validity investigations. *Int J Aging Hum Dev*, 2009; 68(4):289-320.
 39. Constantinople A. An Eriksonian measure of personality development in college students. *Developmental Psychology*, 1969; 1: 357-372.
 40. Baron R M, Kenny D A. The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *J Pers Soc Psychol*, 1986 Dec;51(6):1173-82.
 41. Rajabi G, Bahloul N. Reliability and validity assessment of Rosenberg self-esteem scale in first year students of Shahid Chamran University. *New Educational Approaches*, 2008; 3(2): 33-48.
 42. Bach TR, Verdile R. A comparison of two measures of ego identity in high school adolescents. *The Journal of Psychology*. 1975;90(2):269-274.
 43. Jafari Z, Talepasand S, Rahimian-Boogar I. Psychometric Properties of Wisdom Development Questionnaire in Students of Semnan University. *Journal of Measuring and Educational Evaluation Studies*, 2017; 7(17): 79-108.
 44. Ryff C D, Keyes C L. The structure of psychological well-being revisited. *J Pers Soc Psychol*. 1995 Oct;69(4):719-727.
 45. Meyers S I, Gamst C G, Guarino A J. *Applied multivariate research: Design And interpretation*. 2nd Edition. CA: sage: Thousand Oaks, 2013.
 46. Solaymani F, Saadati A. The relationship between happiness and self-esteem and social development of elementary students. *Journal of Educational Research*, 2013; 8(3): 1.
 47. Salehi M. the mediating role of the self- esteem in relation between the personality and job performance among teachers of Marvdasht city. *Journal of Psychological Models and Methods*, 2018; 9(31): 1-24.
 48. Dasht Bozorgi Z, Rasoolian S. Relationship of Religious Adherence, Authentic Personality, Post-Traumatic Growth and Flexibility with Wisdom in Elderly through Mediation of Self-Coherency. *Journal of Aging Psychology*, 2018; 3(4): 229-241.
 49. Gharadaghi Ali. Structural equation modeling of

- wisdom determinants based on perception of fathering with the mediating role of ego strengths in students. Quarterly of Counseling Culture and Psychotherapy, 2021; 13(49): 193-218.
50. Azizisaeid Y, Kordnoghiabi Y, Erfani N. The Effect of Developmental Assets on Wisdom with the Mediating Role Self-Esteem. Positive Psychology Research, 2019; 5(2): 1-16.
51. Mollaei F, Molai A. Prediction of Observing Social Values and Identity Based on Self-Esteem in High School Students of Shahed Schools in District 5 of Tehran. Journal of Military Psychology, 2021; 12(45): 55-74.
52. Staudinger U M, Lopez D F, Baltes P B. The Psychometric Location of Wisdom-Related Performance: Intelligence, Personality, and more?. Pers Soc Psychol Bull. 1997 Nov 1;23(11):1200-14.
53. Bang, H. African American Undergraduate Students' Wisdom and Ego-Identity Development: Effects of Age, Gender, Self-Esteem, and Resilience. Journal of Black Psychology, 2015; 41(2), 95-120.
54. Dong M. What Is It to Be Wise? The Nomological Network and Necessary Conditions of Wisdom. A thesis submitted in conformity with the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Graduate Department of Psychology, University of Toronto. 2021.
55. Feist J, Feist J, Roberts T-A. Theories of personality. 8th ed. Tehran: Ravan.91. 2022 .
56. Neiri M, Kazemi Tarbeghan SM. investigating the relationship between self-esteem and internal cohesion with students' identity crisis. Journal of New Developments in Psychology, Educational Sciences and Education, 2019; 3(29): 26-49.
57. Majlisi M. Bihar Al-Anwar. Beirut: Dar Al-Ihya al-Torath al-Arabi; 1983.
58. Laithi Vaseti A. Oyun Al-HEkAm Va Al-Mawaez. Dar Al-Hadith Scientific and Cultural Institute. Publishing organization; 1997.
59. Shojaei M. The system of psychological transformation from birth to death based on Islamic sources. journal of Cultural Psychology, 2021; 4(2): 134-160.
60. Koleyni M. Osool Kafi. Tehran: Dar Al-Kotob Al-Eslamieh, 1986.

The Relationship Between the Ability to Resolve Conflicts at the Developmental Perceived Levels and self-esteem with the Mediation of wisdom in Students of Religious Knowledge

Emad Rahimi^{1*}, Hamid Rafieihonar²

Abstract

Introduction: Self-esteem is one of the important personality constructs. This study was conducted with the aim of investigating the relationship between the ability to resolve conflicts at the developmental perceived levels and self-esteem, and the mediation of wisdom among students of religious knowledge.

Materials and Methods: This research is a descriptive correlational study conducted on a statistical population of 2150 people consisting of high-ranking students living in the official dormitories of the Qom Seminary during the 2022-2023 academic year, and a sample of 326 subjects selected using the stratified proportional distribution method. Respondents completed the Rosenberg (1979) self-esteem questionnaires, the Constantinople Psychosocial Development Inventory (1969), and the Green & Brown wisdom Development Scale (2009). Data were analyzed using path analysis and the Barron and Kenny (1986) mediation model, with the help of SPSS version 24 and AMOS version 26 software.

Results: The results of examining the main hypothesis of the research showed that wisdom mediates in the relationship between the ability to resolve conflicts in the three developmental levels latency, adolescence and early adulthood (separately and collectively) with self-esteem. The standard coefficients are respectively: 0.366, 0.179, 0.184, and 0.404. Wisdom had a partial mediation in these relationships and models had good fits.

Conclusion: The research results indicated that favorable psychosocial development is related to self-esteem, with wisdom acting as a mediating factor in this relationship. therefore, to understand desirable self-esteem in adulthood, it is necessary to pay attention to the ability to resolve conflicts at levels of development and wisdom.

Keywords: self-esteem, conflict resolution, psychosocial development, development, wisdom

1*. Corresponding author. PhD student in Quran and Sciences, psychology major, Al-Mustafa International University, Qom, Iran

EmadRahimi@Gmail.com

2. Assistant Professor of Ethics Department, Islamic Science and Culture Research Institute, Qom, Iran